

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier – ISV
LiU Norrköping

Har utlandsadopterade barn språkproblem?

En undersökning om vad föräldrar och pedagoger anser

Pia Ahlstrand och Karin Bjärle

C-uppsats från Lärarprogrammet år 2006

Linköpings universitet

Linköpings universitet, ISV, 601 74 NORRKÖPING

	Institution, Avdelning Department, Division	Datum 2006-08-23
	Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Lärarprogrammet	

Språk Language ☒ Svenska/Swedish ☐ engelska/English ☐ _____	Rapporttyp Report category ☐ Licentiatavhandling ☐ Examensarbete ☐ AB-uppsats ☒ C-uppsats ☐ D-uppsats ☐ Övrig rapport ☐ _____	ISBN <hr/> ISRN LiU-ISV/LÄR-C--06/64--SE <hr/> ISSN <hr/> Serietitel och serienummer Titel of series, numbering Handledare Ingrid Schaffer
--	--	--

<p>Titel Har utlandsadopterade barn språkproblem?   En undersökning om vad föräldrar och pedagoger anser</p> <p>Title Have foreign adopted children problems with the language?   A study on parents and teachers opinions</p> <p>Författare Pia Ahlstrand och Karin Bjärle</p>
<p>Sammanfattning   Abstract</p> <p>Syftet med denna uppsats var att undersöka hur stor kunskap pedagoger har om utlandsadopterade barn och deras eventuella språkproblem. De frågeställningar vi ämnade besvara var bland annat vad litteraturen skriver om utlandsadopterade barns språk. Vi ville också ta reda på vad föräldrarna till de utlandsadopterade barnen hade för åsikter om deras barns eventuella språkproblem och hur dessa barnen fått den hjälp de rimligtvis behöver. Vi arbetade enligt trianguleringsmetoden och arbetet inleds med en litteraturstudie, där vi redogör för den forskning vi tagit del av. Därefter följer en enkätundersökning där 15 föräldrar till utlandsadopterade barn deltog. Metoddelen avslutas med intervjuer av fem pedagoger. Resultatet visar att föräldrarna, efter hårt arbete, fick den hjälp som barnet behövde, exempelvis genom att få hjälp av en logoped eller talpedagog. Resultatet visar även att lärarna i vår undersökning inte hade någon större kunskap om utlandsadopterade barns språkproblem.</p>
<p>Nyckelord   utlandsadopterade barn, adoption, språksvårigheter, pedagoger, skola</p>

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte	1
3. Frågeställning	2
4. Bakgrund	2
4.1 Utlandsadoptionens bakgrund	2
4.2 Det svenska samhällets ansvar	4
5. Metod	5
5.1 Litteraturstudie	5
5.2 Pilotundersökning och enkätundersökning	5
5.3 Etiska principer	6
5.4 Förberedelser inför intervjuerna	7
5.5 Urval	8
5.6 Genomförande av intervjuerna	8
5.7 Bortfall och begränsning	8
5.8 Bearbetning av enkät och intervjumaterial	9
5.9 Tillförlitlighet	9
5.10 Metoddiskussion	10
5.11 Vårt misstag	11
6. Litteratur	11
6.1 Hur tillägnar sig barn ett språk?	11
6.2 Vilka faktorer spelar in vid språkbyte?	12
6.3 Ytförståelse i stället för riktig förståelse	13
6.4 Ytterligare kända problem inom språket som kan finnas hos utlandsadopterade barn?	14
6.5 Adoptionsålderns inverkan på språkutvecklingen	17
6.6 Vad kan problemen bero på?	17
6.7 Effekter av bristfällig språkförståelse	18
6.8 Vilka skyldigheter har förskolan/skolan?	19
6.9 Litteratursammanfattning	19
7. Resultat och analys av enkäten	21
7.1 Svarssammanställning av enkäten	22
7.2 Pedagogernas svar på enkäten	23
7.3 Analys av enkäten	25
8. Resultat och analys av intervjuer	27
8.1 Svarssammanställning av intervjuer	27
8.2 Analys av intervjuer	29
9. Slutdiskussion	30
10. Förslag till vidare studier	33

Referenser

Bilagor

Bilaga 1: Statistiktabel

Bilaga 2: Missiv

Bilaga 3: Enkät

Bilaga 4: Intervjufrågor

1. Inledning

Idag finns det olika sätt för familjer att skaffa barn. Parallellt med att tekniken skapar nya möjligheter för barnlösa par, exempelvis genom provrörsbefruktning, har även utvecklingen inom adoptionens värld fortskridit. Det som var okänt för många för 30 år sedan har idag blivit en naturlig och accepterad form av barnskaffande i Sverige. Detta skriver barn- och ungdomspsykiatern Frank Lindblad (2004) i boken *Adoption*.

Vi författare till denna C-uppsats har två vitt skilda erfarenheter när det gäller adoption och adopterade barn. Den ena av oss har själv två adopterade flickor, ett syskonpar från Polen som kom till henne och hennes man då flickorna var 20 månader respektive tre år gamla. Den andra av oss har däremot ingen personlig erfarenhet när det gäller adoption.

När vi började se oss omkring gällande litteratur inom vårt ämne upptäckte vi att den litteratur som fanns inte i första hand berörde språksvårigheter. Denna upptäckt väckte således vårt intresse för att bland annat se hur mycket (eller lite) pedagoger i skolan vet när det handlar om utlandsadopterade barn och deras eventuella språksvårigheter.

Självklart vet vi att problem med språket och ordförståelsen även finns utbrett bland svenskfödda barn. Vi valde dock att i denna rapport endast fokusera på utlandsadopterade barn med språkproblem. Enligt Lindblad (2004) är det en tredjedel av alla utlandsadopterade barn i Sverige som har problem med språket. Utlandsadopterade barn definierar vi de barn som är födda i ett annat land men adopterats till Sverige och därmed är svenska medborgare.

2. Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur stor kunskap pedagoger har om utlandsadopterade barn och deras eventuella språksvårigheter. Uppsatsen syftar även till att se hur föräldrar till utlandsadopterade barn ser på sina barns eventuella språksvårigheter.

3. Frågeställningar

Vi vill finna svar på följande frågor:

- Vad skriver litteraturen om utlandsadopterade barns språk?
- Hur ser föräldrar till utlandsadopterade barn på sina barns eventuella språksvårigheter och på vilket sätt får de den hjälp från förskola/skola som de anser sig behöva?
- Kan pedagoger se något samband mellan utlandsadopterade barns bakgrund och deras eventuella språkproblem?

4. Bakgrund

4.1 *Utlandsadoptionens bakgrund*

Enligt fil. dr i psykologi Malin Irhammar (1997), är Sverige tillsammans med de andra nordiska länderna, med undantag från Finland, ett av de länder i världen som i förhållande till folkmängd har flest utlandsadopterade barn. Mellan åren 1969 och 2005 adopterades sammanlagt 46 415 barn till Sverige. Över hälften av dessa är idag över 18 år (www.nia.se).

Intresset för utlandsadoptioner ökade under 1960-talet i Sverige, bland annat beroende på att det blev allt färre svenska barn tillgängliga för adoption på grund av mer effektiva och tillgängliga preventivmedelmetoder, tolerantare abortlagstiftning och bättre sociala förhållanden i samhället. Detta ökade möjligheten för ensamstående mödrar att behålla sitt barn i stället för att adoptera bort det. De människor som valde att adoptera från utlandet var inte enbart barnlösa par, utan många hade redan biologiska barn men ville göra en insats för världens barn, vilket också speglade 1970-talets tidsanda.

Myndigheten för Internationella Adoptionsfrågor (MIA) grundades 1971 för att kunna ge rådgivning angående utlandsadoptioner. Myndigheten löd fram till 1 januari 2005 under namnet Statens Nämnd för Internationella Adoptioner (NIA) då den arbetade tillsammans med föreningen Adoptionscentrum (AC). AC bildades året efter NIA, 1972, för att förmedla barn för adoption till Sverige (www.nia.se).

Enligt Statens Offentliga Utredningar (SOU), var toppåret gällande adoptioner 1977, då 1 864 barn adopterades till Sverige från utlandet. Motivet att göra en insats för världens barn gick senare gradvis över till att skapa en familj för ofrivilligt infertila par, det vill säga par som inte kunde få egna barn (SOU 2003:49).

Under 1980-talet hade adoption av utländska barn blivit en välorganiserad process. Barnen som kom under detta årtionde väckte således inte lika mycket uppmärksamhet som sina föregångare. Den strida strömmen av utlandsadopterade barn bidrog till att adoptionsförmedlingarna blev mer och mer professionella. Detta ledde i sin tur till att kurser i föräldrautbildning ökade och utvecklades i takt med behovet. Vissa föräldrar åkte även till barnets ursprungsland för att hämta hem barnet/barnen. Under mitten av 1990-talet fanns det i Sverige ca 36 000 utlandsadopterade barn, där majoriteten av barnen kommer från Asien, följt av Nord- och Sydamerika (www.adoptionscentrum.se).

Enligt statistik från Statistiska Centralbyrån, adopteras det årligen ca 1000 barn till Sverige (www.nia.se). Verksamheten har efter hand blivit allt mer reglerad av samhället. Möjligheten att adoptera privat inskränktes kraftigt 1997, då det infördes krav på särskilda skäl för att få genomföra en så kallad enskild adoption. Det är ett av skälen till att antalet adopterade barn har sjunkit. Ett annat skäl till att människor inte adopterar barn lika mycket idag är att det inte längre ses som en "humanitär insats" (SOU 2003:49).

För att få adoptera måste den som ansöker ha socialnämndens medgivande för att bevisa lämpligheten som adoptivförälder. Ålder samt civilstånd är exempel på sådana lämpligheter som krävs av de sökande. Idag finns det under MIA sex auktoriserade adoptionsorganisationer som har tillstånd att förmedla adoptioner (www.nia.se).

Ursprungsländerna hos barnen som adopteras till Sverige varierar mellan ett 25-tal länder där majoriteten kommer från Asien. År 2005 kom de flesta barnen från

Kina (251 barn), därefter Sydkorea (102 barn), Colombia (29 barn), Ryssland (30 barn), Sydafrika (47 barn) och Indien (25 barn). Se bilaga 1.(www.nia.se).

4.2 Det svenska samhällets ansvar

En av socialtjänstens viktigaste uppgifter är att arbeta för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. De barn som visar tecken på en negativ utveckling ska särskilt uppmärksammas. Från den 1 januari 1998 finns i socialtjänstlagen 12 § (1980:620) en bestämmelse som innebär att socialtjänsten har ett särskilt ansvar för att ge stöd till adopterade barn (www.socialstyrelsen.se).

Föräldrar till barn i förskola/skola kan kräva att enheten i fråga följer Grundskoleförordningen (GRF) som även innefattar läroplanen. Där finns bland annat att läsa att skolan ska ge den individualiserande undervisning som gör det möjligt för varje barn att lära sig så mycket som möjligt. Om det uppmärksammas att eleven behöver särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Har barnet inte uppnått de mål som en elev ska ha uppnått vid slutet av femte- och nionde skolåret, skall grundskolan ge särskilt stöd till elever som har svårigheter i skolarbetet och som kräver specialpedagogiska insatser, detta enligt kapitel 4, § 1 andra stycket i skollagen. Stödundervisningen kan utföras antingen i stället för utbildning enligt timplanen eller som ett komplement till sådan utbildning och ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör (GRF kap 5 § 4).

I skollagen (1985:1100), respektive GRF, står det även att förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen skall utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska-, psykiska- eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling, ska ges den omsorg som deras särskilda behov kräver (enligt 2 a kap. 3 § tredje stycket).

5. Metod

I detta avsnitt redogör vi för hur arbetet med metoden genomförts. Vi har arbetat med flera olika metoder; en litteraturstudie, en enkätundersökning och intervjuer där de olika undersökningarna bygger på varandra och syftar gemensamt till de frågeställningar vi ämnar besvara.

5.1 Litteraturstudie

För att söka svar på vilka specifika problem som redan är kända inom ämnet gjorde vi en litteraturstudie. Här bestämde vi oss för att endast ta upp det som rör vår frågeställning och vårt syfte, detta för att litteratur om utlandsadopterade barn generellt finns i stor utsträckning och inte i första hand berör språksvårigheter som kan uppkomma.

5.2 Pilotundersökning och enkätundersökning

Vi genomförde en pilotundersökning i form av kortare intervjuer med två yrkesverksamma pedagoger. Vi ställde några öppna frågor till pedagogerna som berörde vårt syfte och våra frågeställningar och fick på så sätt förståelse för hur enkätundersökningen skulle kunna läggas upp. Därefter arbetades vår enkät fram.

Enligt Staffan Stukát (2005) fil. dr i pedagogik, passar enkätmetoden bra in när en undersökningsgrupp är geografiskt spridd över hela landet. I samband med enkäten skickade vi ut ett missiv, det vill säga ett brev som alla informanter mottog med uppgift om bakgrunden och syftet till vår undersökning. Här presenterade vi även oss själva och våra personliga erfarenheter av utlandsadopterade barn. Se bilaga 2.

Enkäten skickade vi ut genom nätverk på Internet för adoptivföräldrar, däribland RUFSS som är ett nätverk som endast adoptivföräldrar har tillgång till. Eftersom den ena av oss författare är medlem i detta nätverk var det hon som fick stå som författare till missivet. Enkätfrågorna handlade om föräldrarnas syn på deras barns eventuella språksvårigheter. Se bilaga 3. Syftet med enkätundersökningen var att

få fram ett aktuellt underlag för de intervjufrågor vi senare skulle ställa till pedagoger.

Enkätundersökningen var till största del en kvantitativ studie där vi blandade fasta svarsalternativ med öppna frågor. Enligt Rolf Ejvegård (2003) professor i psykologi, kan en kvantitativ metod även innefatta ett kvalitativt perspektiv. De fasta svarsalternativen i vår enkät bidrog till att sammanställningen av enkätundersökningens svar blev lätta att genomföra. En eventuell negativ aspekt när det handlar om enkätmetoden är att bortfallet kan bli stort, det vill säga att många helt enkelt avstår att svara på enkäten. Det kan vara svårt att motivera en stor grupp som dessutom i vårt fall är anonym. För att förebygga ovanstående negativa aspekt började vi vår enkätundersökning med några lättbesvarade frågor, så som ålder på barnen och deras kön. Efter några inledande frågor av liknande karaktär ställde vi de frågor som kräver lite mer av respondenten. Dessa frågor fordrade oftast längre svar där det inte fanns några fasta svarsalternativ. Här lämnade vi ett tomrum som uppmanade, och förhoppningsvis uppmuntrade, respondenterna att svara utförligt. Enligt Stukát (2005) kan de mer krävande frågorna med fördel placeras i slutet av en enkät eftersom respondenten då har kommit igång med svaret.

För att ytterligare uppmuntra informanterna att besvara enkäten lade vi till i det missiv som föregick frågeformuläret, att de respondenter som önskade skulle få en kopia av den färdiga uppsatsen hemskickad via e-post. Vi uppskattade tiden det tog för informanterna att besvara enkäten till ca 10 minuter.

5.3 Etiska principer

Enligt (Stukát, 2005) är det viktigt att syftet med undersökningen är tydligt för respondenterna. I det missiv vi skickade ut i samband med enkäten beskrev vi syftet samt att detta examensarbete är en del av vår lärarutbildning. Vi har även angivit våra fulla namn, telefonnummer, en postadress samt en e-postadress. Informatörerna var även införstådda med att uppgifterna de lämnade behandlas konfidentiellt. Vi känner inte heller personligen någon av de informatörer som vi

skickade ut enkäten till. Pedagogen som vi valde att citera i enkätsammanställningen har extra tillfrågats om detta.

Samma etiska principer gällde för pedagogerna innan vi genomförde intervjuerna med dem. Skillnaden var dock att vi begärde att få pedagogens namn, detta för att underlätta för vår egen del. I vår framställning har vi inte med dessa namn och vi framhöll även att ingenting som pedagogerna sa skulle direkt kunna kopplas till dem och informatörerna kunde även välja att inte besvara en fråga utan att behöva ange skäl till detta.

5.4 Förberedelser inför intervjuerna

Utformandet av intervjufrågorna till pedagogerna baserades på de besvarade enkäterna och handlade om pedagogernas syn på utlandsadopterade barns eventuella språksvårigheter. Intervjun utgjordes av fem huvudfrågor och blev en kvalitativ studie i form av djupintervjuer, i vårt fall strukturerade intervjuer. Se bilaga 4.

Skillnaden mellan kvalitativa intervjuer och kvantitativa enkätundersökningar är bland annat att i det senare fallet blir respondenterna inte påverkade av intervjuaren (Ejvegård, 2003). För att påverka de intervjuade pedagogerna så lite som möjligt tänkte vi extra på att undvika att ställa ledande frågor under samtliga intervjuer.

Anledningen att vi till största delen valde att arbeta efter den strukturerade metoden med intervjuerna, var att dessa svar blir något lättare att sammanställa än ostrukturerade intervjuer. Vi hade dock inslag av den ostrukturerade metoden då vi även kunde ställa följdfrågor av typen: Hur menar du då? Vi hade inte heller fasta svarsalternativ utan frågorna var öppna men förbestämda.

5.5 Urval

Vi tillfrågade sammanlagt 12 slumpvis utvalda pedagoger som alla arbetar på skolor för elever upp till klass 6 i två mindre städer i Sverige. Vårt urval av samtliga informanter har varit oberoende av kön samt antal verksamma yrkesår.

5.6 Genomförande av intervjuerna

Intervjuerna med pedagogerna genomfördes i deras hemklassrum. Detta för att vi ville eftersträva en så lugn och trygg miljö som möjligt för respondenterna. Från början hade vi författare tänkt intervjua pedagogerna tillsammans, men kombinationen av sjukdom och tidspress resulterade i att det endast blev en av oss som träffade informanterna. Intervjuerna med pedagogerna skedde däremot som planerat en och en och sammanlagt intervjuade vi fem pedagoger. För att underlätta transkriberingen av intervjuerna beslöt vi oss för att anpassa våra frågor till att ta max 20 minuter. Alla intervjuer spelades in på bandspelare för att underlätta registreringen av intervju svaren samt för att den frånvarande av oss skulle kunna ta del av allting som sades.

5.7 Bortfall och begränsning

Sammanlagt skickade vi ut enkäter till 20 olika e-postadresser inom nätverk för föräldrar med adoptivbarn. Vi fick tillbaka 15 besvarade enkäter och sammanställningen av dessa finns under egen rubrik i arbetet. Bortfallet i denna enkätundersökning blev 25 %. Detta kan även, förutom motivationsbristen som vi tidigare nämnt, bero på att frågorna i enkäten kan tolkas olika och därför kan vi inte vara säkra på att frågorna har uppfattats korrekt. Det kan även bero på att vi skickade ut enkäten då stora delar av landet hade påsklov och föräldrarna därmed av olika anledningar inte hade möjlighet att besvara enkäten.

Totalt genomförde vi djupintervjuer med fem pedagoger. Vi tillfrågade ytterligare sju pedagoger men dessa avstod bestämt när vi berättade om ämnet och vad frågorna skulle handla om. Anledningen till att de inte ville bli intervjuade var, enligt dem själva, att de inte visste någonting om sambandet mellan utlandsadopterade barn och eventuella språksvårigheter och inte hade någonting

att tillföra vår undersökning. Samtliga av dem som avstod hade aldrig haft en utlandsadopterad elev i sin barngrupp eller klass. Vi begränsade oss till dessa fem intervjuer eftersom det föreföll sig vara svårt att få ytterligare pedagoger utan egen erfarenhet av utlandsadopterade barn att medverka i vår undersökning.

5.8 Bearbetning av enkät och intervjumaterial

Vi sammanställde enkäterna vi fått in genom att dela upp varje fråga i olika svars-kategorier där varje grupp inom en kategori fick en egen överstrykningsfärg. Detta gjorde vi för att vi lättare skulle kunna bilda olika kategorier av svaren samt för att skilja dem åt inför sammanställningen. Därefter sammanställde vi resultatet fråga för fråga. Med intervjufrågorna arbetade vi på liknande sätt, där vi gick igenom transkriberingarna fråga för fråga och markerade alla likheter och olikheter med olika överstrykningsfärger.

5.9 Tillförlitlighet

Som vi tidigare skrivit beslöt vi oss för att arbeta efter flera olika metoder. Detta för att kunna belysa ett område på ett så bra sätt som möjligt (Stukát, 2005). Enligt Kerstin Burell, konsult och rådgivare i kommunikation, ledarskap och projekt, och Jan-Axel Kýlen, lärare och handledare i utredning och utvärdering, (2003) kan detta arbetssätt bidra till att även tillförlitligheten ökar. Det stärks ytterligare av att vi tydligt redogjort för våra informanter syftet med våra undersökningar.

I enkätundersökningen använde vi oss delvis av den strukturerade formen (fasta svarsalternativ) och respondenterna fick tydliga instruktioner om vad enkätundersökningen gick ut på. Trots detta får vi inte glömma bort att frågorna kan ha tolkats på annat sätt än vad vi avsåg. Vårt erbjudande om att få uppsatsen hemskickad, kan enligt oss ha tolkats som ett tecken på seriositet av respondenterna och därigenom bidragit till minskat bortfall.

5.10 Metoddiskussion

Då vi arbetat med tre metoder; en litteraturstudie, en enkätundersökning och intervjuer har vi använt oss av en så kallad trianguleringsmetod. Detta innebär att flera undersökningsmetoder skall få det sammantagna resultat att nå längre och belyser därigenom ett visst område på bästa möjliga sätt (Stukát, 2005). Vi anser att dessa olika former av datainsamlingar har varit nödvändiga för att vi skulle kunna nå ett bra resultat.

Enkätundersökningens frågor är vi nöjda med, dock kunde vi säkerligen ha underlättat för respondenterna, och oss själva, genom att ha skickat ut enkäten i pappersform. Nu var inte detta möjligt eftersom samtliga medlemmar i nätverket för adoptivföräldrar går genom föreningar där namn och ytterligare persondata är anonymt.

Som vi skrivit tidigare betraktar vi tillförlitligheten i vår undersökning som relativt hög. Önskvärt hade dock varit att se om det fanns någon skillnad mellan pedagoger som har arbetet med utlandsadopterade barn och pedagoger utan denna erfarenhet. Urvalet av pedagoger försvårades som tidigare nämnts av att flertalet inte ville låta sig intervjuas. Vi har således intervjuer med pedagoger där alla har eller har haft utlandsadopterade barn i sin undervisning. Detta kan dock ha påverkat tillförlitligheten på så sätt att alla intervjuade pedagoger redan besitter viss kunskap om ämnet.

Av de pedagoger vi genomförde intervjuer med var fyra kvinnor och en man. Vi kan inte se att resultatet av undersökningen skulle ha sett annorlunda ut om vi hade haft ett jämnare antal mellan könen på informatörerna. Att döma av svaren på de frågor vi ställde, anser vi oss inte ha fått en generell bild av hur mycket verksamma pedagoger vet gällande utlandsadopterade barn och deras eventuella språksvårigheter. Vår undersökning är för liten för att vi skall kunna göra några generella antaganden. Men eftersom det är en kvalitativ undersökning vi gjort är det inte det allmängiltiga resultat som vi söker, utan vi önskar beskriva och tyda det unika i de svar vi fått fram. Det är därför en värderande intervjuundersökning med, enligt oss, hög kvalitet.

5.11 Vårt misstag

I enkäten ställde vi frågan om hur lång tid föräldrarna uppskattade att det tog för sitt barn att komma in i det svenska språket. Här kunde vi ha klargjort bättre för respondenten vad vi menade med att komma in i språket. Vi är medvetna om att detta förbiseende från vår sida kan ha påverkat resultatet på denna fråga.

6. Litteratur

Innan och under arbetets gång har vi tagit del av mycket litteratur. För att få svar på frågan om utlandsadopterade barns språktilläggnan samt problem har vi nedan sammanställt en litteraturstudie. Vi önskade även se om det fanns likheter eller skillnader mellan olika författare, undersökningar och om det skiljer sig åt beroende på när dessa undersökningar är gjorda. Resultatet av det vi funnit återfinns under litteratursammanfattningen.

6.1 Hur tillägnar sig barn ett språk?

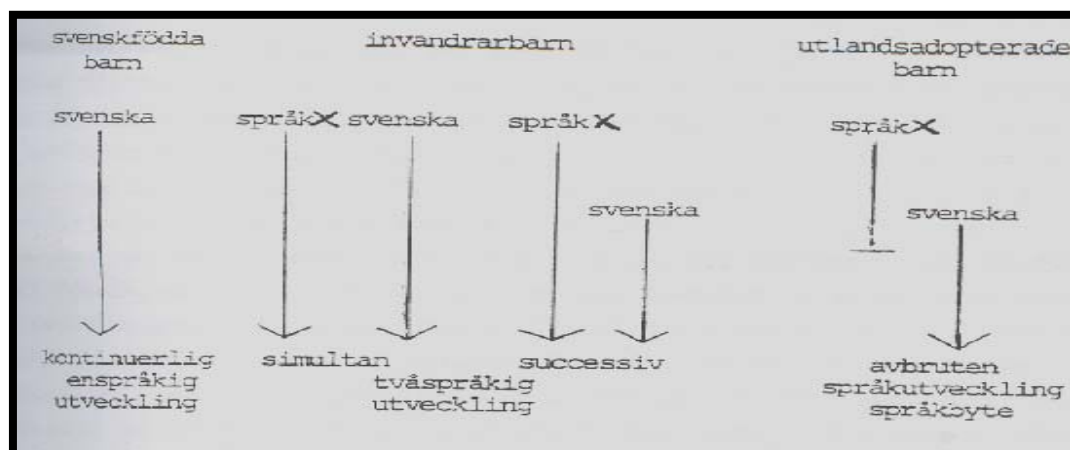
Enligt lektor Boel De Geer (1997) startar ett barns första språkutveckling senast i och med födelsen och kan då bestå av små beröringar. Hennes forskning visar även att ett barn reagerar på ljud, sagor och melodier som de hört redan då de låg i magen.

Logopeden Christina Lagergren (2000) menar att språket växer fram i dialog med en vuxen som genom fysisk- och psykisk närhet ger barnet möjligheter att tyda de intryck som kommer via de fem sinnen. Genom att barnet upplever och hör någon sätta ord på intryck, stimuleras hjärnans mognad hos barnet. Detta leder till att barnet så småningom lär sig känna igen, tolka och integrera sinnesintryck samt förstå omvärlden.

Språkbytet för utlandsadopterade barn är oftast mer komplicerat än vad vi kan tänka oss eftersom de flesta språk inte bara låter annorlunda, de har även olika rytm och ett annat kroppsspråk med minspel och gester. Till detta kommer grammatiken och ett helt nytt ordförråd som behövs för att vi skall klara oss bra i

livet. Utgångspunkten för adopterade barn som skall lära sig ett nytt språk är inte alltid de optimala för en första språkutveckling (Lindblad, 2004).

När adoptivbarn kommer till Sverige och skall lära sig sitt nya språk, är det inte jämförbart med att växa upp i tvåspråkiga familjer. Inte heller är det jämförbart med invandrabarn, då dessa oftast har kvar kontakten med sitt moderspråk genom familjen. De utlandsadopterade barnen blir mer eller mindre tvungna att abrupt byta språk. Som framgår av figur 1 nedan, har de svenskfödda barnen enbart ett språk att utveckla. Invandrabarn har, som vi ovan skrivit, påbörjat ett språk i sitt hemland, men med stadig kontakt med sitt moderspråk börjat lära sig svenska. Barn i tvåspråkiga familjer lär sig båda språken parallellt (simultant), medan de utlandsadopterade barnen däremot lämnar ett språk för att helt börja om med ett nytt språk (Lindblad, 2004).

Figur 1. De utlandsadopterade barnens språkinläringssituation i jämförelse med typsituationen för svenskfödda barn och invandrabarn. (Hene 1987). Kryssen i figuren innebär annat språk än svenska.

6.2 Vilka faktorer spelar in vid språkbyte?

Enligt Lagergren (2000) har alla barn en medfödd önskan och förmåga att tala och kommunicera, men utan stimulans från omgivningen kan tal och språk inte utvecklas. Barnet behöver ha både språklig kontakt och egna upplevelser av omvärlden för att ha förutsättningar att utveckla ett tillfredsställande språk.

De Geer (1997) skriver att de utlandsadopterade barnen i regel inte vill ha kvar sitt gamla språk. Det kan bero på att barnen bär på svåra upplevelser som hon eller han vill glömma, men även som en markering av en ny identitet, vilket bidrar till ett naturligt byte av förstaspråk. Lindblad (2004) menar att föräldrarna måste respektera barnets val av att inte få någon undervisning i sitt moderspråk, även om det kan vara frestande för välmenande föräldrar, speciellt då barnet kommer från ett land med ett internationellt stort språk.

Psykologen och forskaren Ingegerd Gardell redovisar i sin studie *Internationella adoptioner. En rapport från allmänna barnhuset* från 1979, där 207 svenskbosatta utlandsadopterade barn från hela världen deltog, att det finns en ”kritisk period” då barnen är extra sårbara för avbrott i språkutvecklingen. Gardell menar att barn i åldern 18 – 24 månader utvecklar begrepp som vid denna tidpunkt i barnets liv förvandlas till symboler i ett passivt ordförråd. Barnen har vid denna ålder även börjat använda orden och ett plötsligt avbrott i denna process skulle påfresta barnets språkutveckling negativt (Gardell, 1979).

Enligt SOU har flera studier visat att misshandel, undernäring, vanvård, känslomässig- och intellektuell understimulans före adoptionen påverkar barnens anpassning i större utsträckning än barnets ankomstålder. Däremot är risken för att barnet skall ha utsatts för negativa upplevelser större, ju äldre barnet är vid ankomståldern (SOU 2003:49).

6.3 Ytförståelse i stället för riktig förståelse

Omställningen till ett nytt språk tycks gå anmärkningsvärt snabbt för de flesta utlandsadopterade barn. Redan efter 3 - 4 månader kan en del barn, om de ej kommit som spädbarn och fortfarande är för små, börja kommunicera på det nya språket. Att barn snabbt tycks förlora ett språk som de inte har i sin dagliga omgivning, kan förklaras med att barnets språk ännu inte hunnit etablerats på samma sätt som hos den vuxnes språk (Gardell, 1979). Viktigt är dock att både föräldrar och skola är uppmärksam på barnets tal. Enligt Lindblad (2004) är det inte ovanligt att barnet är duktig på att tala och uttrycka sig, men då ofta utan att

förstå den verkliga innebörden av orden. Samma författare skriver om ”ytflyt” och menar att barnet använder uttryck och fraser på ett till synes korrekt sätt, men den egentliga förståelsen för det som sagts, saknas. ”Ytflytet”, som vanligtvis baseras på härmningar, fungerar oftast bra i barnets vardagsspråk men dennes brister gör sig synliga då det ställs större krav på språket, till exempel i skolan. Det är även vanligt att de utlandsadopterade barnen ofta saknar grundläggande begrepp som uttrycker till exempel storlek, längd och mängd. Förklaringen till detta bottnar återigen i barnens bakgrund (Lindblad, 2004).

6.4 Ytterligare kända problem inom språket som kan finnas hos utlandsadopterade barn

Gardell var den första som fäste uppmärksamheten på att de utlandsadopterade barnens inlärning inte alltid gick så lätt som man tidigare trott, inte ens för de barn som adopterades som relativt små. Hennes undersökning från 1979 visade att 43 % av de utlandsadopterade barnen (totalt 207 barn) i hennes studie hade språksvårigheter. Barns svårigheter upptäcktes dock inte förrän eleverna hade börjat på högstadiet. Undersökningen visade att barnen hade stora svårigheter att förstå vanliga, abstrakta begrepp. Eleverna hade även svårt att förstå lärarnas undervisning, då pedagogen använde en mera föreläsningsliknande huvudsakligen teoretisk undervisningsmetod. Språksvårigheterna visade sig också vid uppsatsskrivning. Barnen hade svårt att skriva grammatiskt korrekta meningar samt ett dåligt ordförråd (Gardell, 1979).

Hene genomförde 1987 ett projekt som heter *De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling* där hon skickade ut 70 frågeformulär till adoptivföräldrar, varav många också var pedagoger. Hon fick tillbaka 35 svar som omfattade sammanlagt 48 barn. Syftet med formuläret var att få ytterligare uppgifter och flera konkreta exempel på vari svårigheterna består i språket. Åldern på barnen då föräldrarna svarade på formuläret var 2 - 19 år och deras ankomstsålder 0,5 - 10 år.

Det är olika svårigheter som fokuseras för de olika åldersgrupperna. I åldersgruppen 2 - 6 år samt i viss mån åldersgruppen 7 - 9 år, gäller det svårigheter som rör uttal och ordböjning/ordformer, medan det för de äldre åldersgrupperna, 10 - 15 och 16 - 19, främst gäller ord- och begrepps nivå samt förståelse och skapande av texter på gymnasienivå. För åldersgruppen 10 - 12 år fokuseras speciellt språket i skolan, där även språket i skolböckerna är inräknat (Hene, 1987).

Hene genomförde 1993 ytterligare en omfattande undersökning och jämförde där de utlandsadopterade barnens språksituation med de svenskfödda barnens språksituation. I projektet *Utlandsadopterade barns och svenska barns ordförståelse: en jämförelse mellan barn i åldern 10 - 12 år* ingick 24 utlandsadopterade barn och 24 svenskfödda barn. Ankomstaldern vid adoptionen varierade bland de undersökta barnen från 3 veckor till cirka 8 år. Syftet med detta projekt var att identifiera och beskriva skillnaden mellan utlandsadopterade barn och svenskfödda barns ordförståelse där samtliga barn kontrollerades med olika språktester. När orden och uppgifterna blev mer avancerade visade resultatet att det fanns vissa skillnader i ordförståelsen. Det fanns även skillnader när de båda grupperna testades inom området ”ord och frasers överförda och bildliga betydelse” som syftar på vardagsord i lärobokstexter. Inom gruppen utlandsadopterade barn var det mer vanligt att barnen gjorde bokstavliga tolkningar av ord och uttryck.

Hene fann i sin undersökning att det fanns klara skillnader mellan grupperna på tre olika deltester. De största olikheterna mellan utlandsadopterade barn och svenskfödda barn fanns inom områdena:

- Förståelse av informerande texter
- Instruerande texter, lästal i matematik
- Förmågan att ge analytiska förklaringar av termer och begrepp

Resultatet från undersökningen tyder på att skolrelaterade språkfärdigheter kan vara svårare för en del utlandsadopterade barn. Däremot visade Henes undersökning att adoptivbarn med låg ankomstålder är tämligen lika majoriteten av svenskfödda barn när det gäller språkutveckling. Detta gäller dock inte alla barn med låg ankomstålder då det fanns en individuell variation inom gruppen utlandsadopterade barn när det gäller resultaten på de olika deltestarna. Denna ojämnheter fann författaren inte inom gruppen svenskfödda barn (Hene, 1997).

De Geer genomförde 1992 en studie *Internationally adopted children in communication. A development study*, där hon jämförde språkutvecklingen mellan fem adoptivbarn och ett svenskfött barn. Språkutvecklingen bestod av basalt ordförråd, verbal språksnabbhet och behärskande av vardagliga språkuttryck. Studien visade att dessa språkfärdigheter tycks adoptivbarnen behärska. Den andra språkförmågan som bland annat behövs för att kunna följa undervisningen i högre skolklasser, saknas hos vissa adoptivbarn. Studien visade även att skillnaden var liten oberoende av om barnen hade adopterats vid en tidig eller sen ålder.

Även Gardell genomförde, som vi tidigare nämnt, 1979 en studie som utfördes med utlandsadopterade barn som kom till Sverige mellan 1,5 och 3 års ålder. Hon redovisar där att barn som har vuxit upp under svåra fysiska-, psykiska- och sociala förhållanden uppvisar språkbrister i större utsträckning än andra barn. Liknande resultat redovisas i undersökningen *Intercountry Adopted Children and the new Language* gjord i Norge av språkforskarna Berntsen och Eigeland 1987, där de skickade ut en postenkätstudie till föräldrar med sammanlagt 241 adoptivbarn i Norge. 25 % av föräldrarna uppgav att deras adoptivbarn har eller har haft språkproblem.

Lektor Lars von der Lieth (2001) undersökte språkförståelsen hos utlandsadopterade barn och upptäckte att ungefär 90 % av alla barn med språkförseningar även har ett utpräglat dåligt hörselminne. Det visade sig att barnen har svårt att komma ihåg vad som sagts till dem, särskilt då det handlade

om siffror och dikterade texter. Liknande problem kan uppstå då barnen i vardagslivet skall utföra instruktioner, särskilt om de består av flera led. Barnen kan även ha svårt att svara på frågor av abstrakt karaktär samt ha svårigheter att själva formulera sådana frågor. Några språkförsenade barn kan även ha svårt att skilja på olika ljud, det vill säga svårigheter i att skilja på nästan identiska ord eller satser, även om deras hörsel är normal.

Professorerna Monika Dalen och Barbro Saetersdal jämförde år 1992, 93 indiska adoptivbarn med norskfödda barn och fann att 49 % av de indiska adoptivbarnen hade skolsvårigheter. 25 % av barnen med skolsvårigheter hade dessutom svårt med det vardagliga talspråket. Professorerna upptäckte att adoptivbarnen framförallt hade svårt med grundbegrepp som tid, rum och avstånd. Det fanns inget samband mellan skolspråksvårigheterna och adoptivbarnens ankomstålder, däremot fann Dalen och Saetersdal samband mellan svårigheter i vardagligt talspråk och ankomståldern.

6.5 Adoptionsålderns inverkan på språkutvecklingen

Som vi nämnt tidigare har adoptionsåldern varit en speciellt viktig variabel i många forskningsprojekt som har handlat om utlandsadopterade barn. En del forskning har funnit samband mellan adoptionsålder och senare språkutveckling (Dalen & Rygvold, 1999). Andra forskare har funnit att andra variabler som hälsotillstånd och adoptionsland också har samband med det utlandsadopterade barnets senare utveckling (Dalen & Rygvold, 1999; Dalen & Saetersdal, 1992). Dalen och Rygvold (1999) anser vidare att variabler så som barnets första spädbarnstid, barnets psykiska- och fysiska tillstånd vid tidpunkten för adoptionen och kvalitén i den nya adoptionsfamiljen har större inverkan på barnets utveckling än vad adoptionsåldern har.

6.6 Vad kan problemen bero på?

De språkproblem som forskare har funnit hos utlandsadopterade barn tros höra samman med barnets erfarenheter från tidigare uppväxtår. De flesta barn har varit

utsatta för känslomässiga förluster och i vissa fall intellektuell understimulering på barnhem och/eller i fosterfamiljer. Dessa upplevelser kan mycket väl orsaka ångest hos vissa barn som i sin tur bidrar till de problem som kan uppstå när barnet ska utföra handlingar som han eller hon känner oro inför. Barnet kan då till exempel ta på sig rollen som klassens clown för att på så sätt flytta omgivningens uppmärksamhet från den uppgift som barnet inte förmår att lösa. Detta omedvetna förhållningssätt inför vissa uppgifter kan lätt missuppfattas som symtom på autistiska drag och utvecklingsstörning. Föräldrarna till de utlandsadopterade barnen ställer sig då ofta undrande till skolpersonalens påpekanden om att barnen ska ha dessa besvär. Detta på grund av att barnen visar ett helt annat beteende hemma och under fritidsaktiviteter som de är motiverade till och som de behärskar eftersom kraven sätts på rätt nivå (von der Lieth, 2001).

Vissa sinnesintryck kan ha hejdat hos en del utlandsadopterade barn på grund av övergående besvär som öroninflammationer, skelning och liknande under tiden innan adoptionen. Detta kan i sin tur få stora konsekvenser för barnens motoriska- och sociala utveckling. Hos adoptivbarnen kan ibland även rester av det gamla moderspråket finnas kvar och kan då vara till mer skada än nytta. I vissa fall kan också satsläran från det gamla språket lägga hinder i vägen för inläringen av det nya språket (von der Lieth, 2001).

6.7 Effekter av bristfällig språkförståelse

Den bristfälliga språkförståelsen kan bidra till att barnen inte finner nöje i att till exempel läsa högt för andra eller tyst för sig själv, vilket i sin tur kan leda till att barnen snabbt blir rastlösa och ointresserade av läsningen. Andra problem som kan uppstå hos barnen till följd av språkproblem är exempelvis bristande förmåga att ta till sig kunskap samt problem att uttrycka sig då de inte utvecklar ett ord- och begreppsfrörråd som ligger i fas med andra jämnåriga. Detta betyder också att barnens egen verbala förmåga blir begränsad till småbarnsspråk och ljudhärmande ord. Språkets ljudbild är också ofta svagt utvecklad hos utlandsadopterade barn. Den kan vara så dåligt och felaktigt utvecklad att barnens spontana tal är omöjligt

att förstå, inte bara för främlingar utan även för den närmaste familjen (von der Lieth, 2001).

6.8 Vilka skyldigheter har förskolan/skolan?

Enligt Irhammars analys är det ofta i skolan som barnets språkproblem uppmärksammas eftersom det är i denna miljö som deras intellektuella- och sociala förmåga ställs på prov. Irhammar menar dock att problemen hos barnet inte enbart beror på dennes språkliga svårigheter, utan pedagogen måste även se de tidigare svårigheter barnet eventuellt råkat ut för och ta med dessa i sin bedömning (SOU 2003:49).

I samma SOU-rapport anses det att alla som i sitt yrke möter adopterade barn och adoptivföräldrar bör ha allmän kunskap om adopterade barn och att de pedagoger som arbetar med stöd och behandling till adopterade och adoptivföräldrar måste ha särskild kunskap om dessa (SOU 2003:49).

Vidare sägs det i SOU-rapporten, likväl i skollagen och läroplanen, att förskola och skola har samma ansvar gentemot alla barn. Det är emellertid angeläget att förskole- och skolpersonal åtminstone har en allmän kunskap om de utlandsadopterade barnens särskilda förutsättningar. Det finns annars en risk för att eventuella problem inte uppmärksammas förrän de blivit allt för allvarliga. En ökad kunskap om de adopterade barnen är nödvändig för att deras behov skall kunna uppmärksammas. Att det finns pedagoger som kan ge adopterade barn rätt stöd i skolarbetet är viktigt samt att de barn i behov av exempelvis logoped får tillgång till den hjälpen (SOU, 2003:49).

6.9 Litteratursammanfattning

Många utlandsadopterade barn förväntas ofta sin omgivning genom att redan efter några månader kunna delta i vardagssamtal, ibland redan efter 3 – 4 månader i Sverige. Många gånger luras dock omgivningen av barnens snabba språkinläring. Uppenbarligen är det så att även om de utlandsadopterade barnen kan uttrycka sig och göra sig förstådda, är det inte säkert att barnet själv förstår

den exakta innebörden och betydelsen av de ord han eller hon just sagt. Gardell kom redan i sin undersökning från 1979 fram till liknande resultat, nämligen att när de utlandsadopterade barnen började skolan hade de ofta ett rikt språk, men de saknade förståelsen för vissa begrepp. Eftersom barnen hade lätt att uttrycka sig, uppmärksammades inte problemen förrän barnen kommit upp i de högre klasserna och då det krävdes mer av dem som elever. En av orsakerna till att de utlandsadopterade barnen har brister i sitt språk, kan enligt Gardell bero på barnens språkbyte, där de fick avbryta inläringen av sitt moderspråk under en för språkutvecklingen känslig period.

Enligt forskningar och undersökningar vi tagit del av skiljer sig resultatet mellan dem nämnvärt lite åt. Samtliga undersökningar visar dock att utlandsadopterade barn ofta har mer omfattande språkproblem än svenskfödda barn. Deras problem skiljer sig dock åt, då majoriteten av de utlandsadopterade barnens problem ligger i ordförståelsen och förmågan att kunna uttrycka sig skriftligt och muntligt.

Vi kan efter vår litteraturstudie se att även om tyngdpunkten av de utlandsadopterade barnens problem varierar så är barnens bakgrund den röda tråden och orsaken till nästan alla problem. Vissa problem hos de utlandsadopterade barnen är svåra att upptäcka i unga år och visas först då eleverna ställs inför mer krävande uppgifter i skolan.

Gardell kom i sin studie från 1979 fram till att det finns en speciellt kritisk ålder för barn att avbryta sin språkutveckling. Henes och De Geers studier ger dock inte någon tydlig bekräftelse av denna hypotes. Gardell har i sin studie inte heller tagit hänsyn till barnens intelligens, vilket gör tolkningen av resultatet lite svårare enligt oss.

Forskarna har även, oberoende av varandra, kommit fram till liknande resultat när det handlar om huruvida barnets ankomstålder påverkar dennes språkutveckling. Studier som SOU redovisar konstaterar att barnets bakgrund spelar större roll än barnets ankomstålder när det gäller dennes språkutveckling (SOU 2003:49).

Liknande resultat kommer från Dalen och Rygvold (1999), då de anser att barnets psykiska- och fysiska tillstånd spelar större roll än barnets ankomstålder.

Dalen och Saetersdal (1992) fann även de i sin undersökning att det inte fanns något samband mellan skolspråksvårigheter och barnets ankomstålder, däremot fann de skillnader mellan ankomståldern och svårigheter i det vardagliga språket. Även De Geers forskning från 1992 tyder på att ankomstålder inte spelar någon avsevärd roll när det handlar om *vilka* problem de utlandsadopterade barnen har. Henes (1993) undersökningar lutar dock åt att barn som kommer till Sverige vid mycket ung ålder, skiljer sig ytterst lite från svenskfödda barns språkutveckling.

När det handlar om skolan menar Irhammar (SOU 2003:49) i sin analys att det är i skolans högre årskurser som språkproblemen hos utlandsadopterade barn oftast upptäcks. Lindblad (2004) skriver liknande då han menar att det kan vara svårt för föräldrar och lärare att upptäcka problemen i unga år, eftersom barnen oftast kommunicerar obehindrat med sina vänner, även om det sker på en ”ytbasis”.

Vi ställde oss frågan om det fanns några skillnader mellan den yngre forskningen gentemot den äldre? Här kan vi inte se att det framkommit någonting i de yngre forskningsresultaten som inte finns med i dem som gjordes tidigare. Det som uppmärksammats i de äldre forskningsresultaten har inte heller blivit inaktuellt på något sätt.

7. Resultat och analys av enkäten

Här följer en sammanställning av vår enkätundersökning. Vi har även analyserat det vi fick fram och gjort kopplingar till vår litteraturstudie. Vi vill än en gång påpeka att vi tolkar det vi fått fram i vår egen undersökning och vi kan därmed inte dra några generella slutsatser.

7.1 Svarssammanställning av enkäten

Som vi tidigare skrivit gjorde vi ett enkätutskick till 20 föräldrar med utlandsadopterade barn. Vi fick tillbaka 15 besvarade enkäter där tre av dem som svarade dessutom var pedagoger. Endast dessa tre pedagoger svarade på de sista frågorna i enkäten.

I den litteraturstudie vi gjort fann vi ingenstans att det skulle vara några specifika skillnader mellan utlandsadopterade pojkars och flickors språkproblem, men vi valde att ställa frågan ändå för att se om vi fick några skillnader mellan könen i vår undersökning.

Innan barnen kom till Sverige hade några av dem redan börjat kommunicera verbalt på sitt moderspråk, bland annat ryska, polska och rumänska, några barn var för små för att kunna uttrycka sig verbalt när de kom och hade då endast kommit i kontakt med sitt första språk.

På frågan om var barnet hade vistats innan de kom till Sverige, hade majoriteten av barnen tillbringat sina liv på barnhem, några på sjukhus och andra i fosterfamilj. Föräldrarna fick ange på ett ungefär hur lång tid det tog för barnen att komma in i det svenska språket. Här fick vi lite spridda svar. För några av barnen tog det cirka 2 - 3 månader. För majoriteten av barnen tog det dock omkring 6 månader. För resterande barn tog det mellan 1 - 4 år att komma in i det svenska språket.

På frågan om barnen har/har haft problem med det svenska språket, varierade svaren även här. Några barn har inte haft problem med språkinläringen. Den största delen av barnen med språkproblem hade svårigheter i att förstå innebörden i orden. De andra problemområdena bestod bland annat i att ta muntliga instruktioner, lyssna på läraren när hela klassen var med samt problem med läsförståelsen.

De familjer som svarade nej på frågan om deras barn har/har haft språkproblem, har alltså inte svarat på de resterande frågorna.

När vi frågade om vem som upptäckte språkproblemen, visade de sig att i de flesta fall var det familjerna själva som uppmärksammade dessa. För fåtalet av familjerna har förskolan eller skolan påpekat mycket klart att barnen har språkinlärningsproblem. Efter det att problemen upptäcktes har hjälpen bestått av bland annat logoped, talpedagog och extra stöd i vissa ämnen. Enstaka barn har dessutom fått möjligheten att gå i speciell språkförskola. För att få den hjälp familjerna behövt från de olika instanserna har majoriteten av familjerna själva begärt att få hjälp. Fåtalet familjer har själva med hjälp av logoped fått den hjälp barnet behövt.

Vi undrade även om barnet har/har haft en annan orsak som kan ha påverkat språkinläringen, här svarade majoriteten nej. Enstaka barn hade haft många öroninflammationer.

7.2 Pedagogernas svar på enkäten

Tre av de 15 föräldrarna som svarade på enkäten var pedagoger. Den första pedagogen har arbetat som fritidspedagog i 20 år och lärare i 2 år. Den andra pedagogen har arbetat som förskollärare i 25 år och den tredje pedagogen har jobbat som ämneslärare i 11 år. En av dessa tre har inte haft utlandsadopterade barn i sin grupp eller klass. De två andra pedagogerna har/har haft utlandsadopterade elever i sin klass/barngrupp. Den ena av de två pedagogerna med erfarenhet av utlandsadopterade elever, angav att det inte fanns några språkproblem hos barnet och har alltså hoppat över de resterande frågorna med undantag på den sista frågan. Den tredje pedagogens svar kommer vi att citera.

På vår fråga om pedagogen märkt någon skillnad mellan utlandsadopterade barns och svenskfödda barns språkinläring, skrev pedagogen följande:

”Mycket olika. På en del märks ingenting. En hade svårt med abstrakta begrepp, såsom uttryck för tid och liknande. Några klarade svenskan bra/godkänd nivå, men hade stora svårigheter att lära sig engelska. En annan hade svår dyslexi. En elev hade allmänna inlärningsproblem och bytte till skola med långsam inläringstakt inför år 8.”

Följdfrågan handlade om vad pedagogen gör/gjort för att hjälpa de utlandsadopterade elever med språksvårigheter.

”Jag har jobbat en del med smågrupper i engelska för elever som har svårigheter i det ämnet. Där har några utlandsadopterade ingått. Beroende på var problemet verkar ligga har vi jobbat mycket muntligt, i långsam takt, enbart på basnivå (ungefär det som krävs för godkänt betyg). Har också försökt involvera föräldrarna och ha överenskommelser om hur vi ska jobba både i skolan och hemma. Två utlandsadopterade elever har fått släppa något/några ämnen för att koncentrera sig på kärnämnen. Den elev som var dyslektiker fick jobba muntligt, läsa in uppsatser på band, lyssna på texter etc. Jag läste också in hans gloslistor på band för att han skulle kunna jobba med det hemma. Ett par utlandsadopterade elever jag varit mentor för har haft extra hjälp med att förstå texter i NO och SO.”

Vår nästa fråga var hur pedagogen fått reda på hur han/hon skulle arbeta för att hjälpa elever med dessa problem (ex enskilda kurser, fortbildning).

”Svårt att hitta fortbildning med inriktning på utlandsadopterade. Jag har dock haft viss hjälp av kunskap jag skaffat mig som adoptivförälder, exempelvis föredrag anordnade av AC och Adoptivföräldrars Förening. Dessutom hade vi tidigare på skolan en speciallärare som själv var adoptivförälder och kunde mycket om adopterades särskilda behov.”

På frågan om pedagogen fått den hjälp och stöd hon/han behöver/behövt av förskola/skola/kommun, skrev pedagogen:

”Ja och nej. Med ännu mera stöd (TID!) hade jag säkert kunna göra mer, men i stort sett har det fungerat. När det inte funkat alls har det funnits andra problem som skolan inte har kompetens att lösa utan som hör hemma inom psykiatri.”

Svaret på vår fråga om pedagogen ser det som ett problem att många lärare inte vet att det kan finnas olikheter på ett utlandsadopterat barns språkinläring och ett svenskfött barns språkinläring fick vi olika svar (denna fråga besvarades av alla tre pedagoger). En av pedagogerna skrev:

”Ja ibland. Dock har det inte varit så svårt på just vår skola, i och med den spec-
lärare jag skrev om. Vi hade tidigare även en biträdande rektor med tre adopterade
barn, varav en med inlärningssvårigheter. Får se hur det blir nu när de båda har
slutat hos oss.”

Två av pedagogerna anser att det inte finns tillräckligt med information till
personal/föräldrar om de problem som kan dyka upp inom språkinläringen. En
av pedagogerna påpekade även att äldre barn har rätt till språkundervisning i sitt
ursprungsspråk.

7.3 Analys av enkäten

Barnen som ingår i vår enkät kommer mestadels från barnhem och fosterfamiljer
innan adoptionen. Därför anser vi, baserat på De Geers (1997) och Lagergrens
(2000) fakta om att fysisk- och psykisk närhet behövs för att lära sig ett språk, att
orsaken till dessa barns språkproblem kan återfinnas i barnens tidigare liv.

Gardell (1979) menar att det tar ungefär 3 - 4 månader för ett utlandsadopterat
barn att komma in i sitt nya språk. Enligt vår enkätundersökning har det tagit
mellan 2 - 6 månader, beroende på vad föräldern anser vara att komma in i
språket. Gardell anser även att det finns en kritisk period mellan 18 - 24 månader,
då barnen är extra sårbara för ett avbrott i sin språkutveckling. Vi kunde inte i vår
undersökning finna några sådana resultat. Endast enstaka barn i vår enkät kom
mellan dessa kritiska månader och dessa innefattas i den grupp barn utan några
problem med språket. Vi vill här än en gång påpeka att vår undersökning är liten
och att vi inte generaliserar, utan endast analyserar det vi fått fram i vår
undersökning.

När vi frågade vem som upptäckte barnets språkproblem hade majoriteten av
familjerna själva fått föra fram till förskolan/skolan att barnet har problem med
sitt språk. Enligt litteraturen vi tagit del av är det dock i förskolan/skolan som
barnens problem i regel upptäcks då det är där barnets intellektuella- och sociala
förmåga ställs på prov. När föräldrarna sedan har framfört barnets problem till
förskolan/skolan har reaktionerna blivit mycket olika. I en del av fallen fick
föräldrarna jobba hårt på att få den hjälp som barnet har rätt till. Detta till trots att

enligt skollagen skall förskoleverksamheten samt skolbarnomsorgen utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska-, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall ges den omsorg som deras särskilda behov kräver. (Skollagen, 2 kap. 3 § 1985:1100).

Vi finner att de problem föräldrarna skriver om i enkäten, svarar mot de främsta problemområden som bland andra Hene (1987, 1993) funnit. Dessa problem tycks inte heller vara säregna för det svenska språket, utan andra internationella resultat vi tagit del av redovisar detsamma.

Vi vet att det kan få stora konsekvenser i barnets språkutveckling om ett utlandsadopterat barn under sin uppväxt har/har haft problem med övergående besvär, som exempelvis många öroninflammationer (von der Lieth, 2001). I vår undersökning fann vi dock endast att enstaka barn har haft problem med övergående besvär i form av återkommande öroninflammationer. Ingen av de föräldrar som ansåg att deras barn som led av språkproblem angav att barnen dessutom led av dåligt hörselminne. von der Lieth menar däremot att upp emot 90 % av alla utlandsadopterade barn med språkproblem lider av dåligt hörselminne.

Enligt vår enkätundersökning fanns det inte några skillnader mellan pojkars- och flickors språkproblem. Den litteraturen vi tagit del av skriver inte heller någonting om kända skillnader mellan könen.

Av de tre pedagogerna som svarade på enkäten, har två av dem jobbat med utlandsadopterade barn och endast ett av dem har arbetat med elev/elever som har språkproblem. Av våra enkätsvar att döma, har alla tillfrågade pedagoger bra kunskap om utlandsadopterade barn samt de problem som kan höra ihop med dem.

8. Resultat och analys av intervjuer

Här följer en sammanställning av de intervjuer vi genomförde med de fem pedagogerna. Vi ställde fem grundfrågor som samtliga pedagoger svarade på, utöver dessa frågor ställde vi några följdfrågor av typen; Hur menar du då?

8.1 Svarssammanställning av intervjuer

Fråga 1: Anser Du som pedagog att det kan finnas eventuella skillnader på utlandsadopterade barns och svenska barns språkinläring? Två av pedagogerna svarade att de trodde att de fanns skillnader, de ansåg också att problemens omfattning berodde på hur gammalt barnet var när det kom till Sverige samt hur länge barnet funnits i landet. Tre av de fem tillfrågade hade ingen uppfattning om att det kunde finnas skillnader och vari problemen i sådana fall skulle bestå.

Fråga 2: Om ja, hur identifierar Du de eventuella problemen och varför tror Du de uppstår? De två pedagoger som antog/visste att det fanns skillnader i språkinläringen, identifierade problemen som att eleverna i fråga kastar om ordföljden i meningar. De tappar bokstäver och några av eleverna har haft allvarliga problem med läsförståelsen. En av dessa två pedagogerna hade även haft en utlandsadopterad elev där det inte fanns någon skillnad alls mellan henne/honom och resten av klassen. Ytterligare trodde en av dessa två pedagoger att den utlandsadopterade elevens svårigheter berodde på att barnet inte hade något språk när hon/han kom till Sverige vid 2 års ålder. Båda pedagogerna ansåg att flytten till Sverige och inläringen av ett helt nytt språk kunde vara en orsak till problemen. Båda trodde även att det gav en försening i utvecklingen när man som adopterad kommer till ett nytt land. Av de tre pedagoger som inte hade någon uppfattning om huruvida det fanns skillnader mellan svenskfödda och utlandsadopterade barn språkinläring, ansåg en pedagog att de problem som hennes/hans elev hade kunde eventuellt relateras till adoptionen. Dessa problem bestod alltså inte av språkproblem, utan av att barnet hade svårt att bli lämnad ensam samt höll sig väldigt länge inför toalettbesök. Barnet var även otryggt när det var vilostunder.

Fråga 3: Hur skulle/gör Du som pedagog om/när Du möter en utlandsadopterad elev som visar sig ha svårigheter med det svenska språket? Två av de fem pedagogerna svarade att dem skulle gå utbildningar om det kom ett utlandsadopterat barn till barngruppen/klassen. Nu hade de ingen kunskap om hur de skulle jobba med utlandsadopterade barn. En av dessa pedagoger efterlyste dessutom en kunskapsbank på Internet, där pedagoger kunde hitta tips och råd angående olika problem som kunde uppstå. En pedagog skulle skicka eleven i fråga till skolans specialpedagog. Pedagogerna ansåg att specialpedagogen hade kunskap men eventuellt inte resurser. Två pedagoger gav eleverna i fråga den hjälp de ansåg att eleverna behövde i klassrummet. När det inte räckte så kopplades specialläraren på skolan in. Båda pedagogerna jobbade även aktivt under hela skoldagen med de kända problemen hos eleverna. En av pedagogerna arbetade genom att bekräfta det eleven sa genom att säga det igen, och när det blev fel rättade han/hon eleven genom att tala om i vilken ordning orden skulle komma. Den andre pedagogerna jobbade aktivt med eleven genom att ge barnet speciella uppgifter som tränade dennes problemområden. Vid stavningsproblem kunde den ena pedagogerna tillsammans med eleven titta i ordböcker för att öka förståelse för hur orden var uppbyggda och hur de stavades.

Fråga 4: Varifrån har du fått denna information/kunskap? En av pedagogerna hade gått en kurs på tre terminer där de jobbade med Martemeometoden, som innebär bland annat att pedagogerna filmas i sitt arbete tillsammans med barnet/eleven i fråga. Den metoden användes i pedagogens klassrum då pedagogerna och eleven i fråga filmades. Pedagogerna tyckte att metoden gav mycket då hon/han upptäckte att metoden hjälpte till att "nä fram" till eleven. Syftet med metoden var att få eleven att klara av saker av egen kraft och resultatet var pedagogerna mycket nöjd med. Utbildningen påbörjades då pedagogerna började arbeta med ett utlandsadopterat barn och avslutades för cirka ett år sedan, innan dess hade pedagogerna inte fått någon utbildning inom detta område. En pedagog var även utbildad specialpedagog men kunde inte säga att hon/han besatt den kunskapen som hon/han trodde behövdes. Två av de resterande tre pedagogerna har av eget intresse tagit reda på en del fakta om utlandsadopterade barn, men har

inte ansökt om att få gå kurser eller utbildningar inom ämnet. Den återstående pedagog hade ingen kunskap och ansåg sig inte behöva det heller.

Fråga 5: Om du sökt hjälp i samband med arbetet med en utlandsadopterad elev, hur har Du gått tillväga och vilka eventuella hinder har du stött på? En pedagog upplevde att det var svårt att få hjälp eftersom det inte fanns någon hjälp att få. Under tidigare arbete med utlandsadopterade barn var det aldrig någon som antog att problemen kunde ha med adoptionen att göra. Pedagogen ansåg att dessa ”upptäckter” var relativt nya och att ingen egentligen visste speciellt mycket om problemen som kunde uppstå. En annan pedagog tyckte det var svårt att söka hjälp eftersom denne inte visste vart hon/han skulle vända sig när det inte räckte med specialpedagogen på skolan. Tre av de fem pedagogerna kunde inte svara på frågan eftersom de aldrig sökt hjälp.

8.2 Analys av intervjuer

Det som vi finner mest intressant med de pedagogintervjuerna vi genomförde, är att tre av de fem vi intervjuade inte ansåg eller trodde att det fanns skillnader mellan svenskfödda barns och utlandsadopterade barns språkinläring. Lindblad (2004) skriver att det kan vara svårt för föräldrar och skola att upptäcka språkproblem hos utlandsadopterade barn, eftersom de kan kommunicera med sina vänner. Vi tror att detta kan lura en del pedagoger, då det i själva verket är dessa pedagoger som skall upptäcka bristerna i barnets språk. En av de intervjuade pedagogerna har gått en tre terminer lång utbildning i Martemeometoden och sade att hon/han själv tillsammans med arbetskolleger aldrig tidigare förstått att de problem de adopterade barnen hade kunde vara sammankopplat med deras bakgrund.

Vi fann i våra intervjuer att vetskapen om att utlandsadopterade barn kan ha språksvårigheter är en relativ ny kunskap för våra tillfrågade pedagoger. Två av de tillfrågade pedagogerna tror sig veta hur problemen har uppstått, men den grundläggande kunskapen fattas enligt dem själva. Vidare trodde dessa två pedagoger att det är svårare att som adopterad komma till Sverige vid hög ålder,

än som spädbarn. Vi menar, som de flesta forskningar vi tagit del av, att barnets livssituation innan adoptionen spelar större roll än ankomståldern, även om risken att fara illa i sitt ursprungsland ökar ju äldre barnet är innan adoptionen.

Vidare fann vi att de problem som våra tillfrågade pedagoger anser att eleverna har, svarar mot de största problemområden som bland andra Gardell beskriver, nämligen att katederundervisning, grammatik och meningsbyggnad är några av de svårigheter som är kända hos gruppen utlandsadopterade barn.

9. Slutdiskussion

Som vi skrev i uppsatsens inledning så har vi författare till denna uppsats olika erfarenheter och olika stor anknytning till utlandsadopterade barn. Dessa erfarenheter har varit på både gott och ont då det har bidragit till en gedigen bakgrundskunskap samtidigt som vi fått hålla tillbaka lite för att området inte skulle bli för omfattande på grund av personligt engagemang. Vi känner dock båda att detta arbete skulle kunna göras hur stort som helst, men med den tidsram vi arbetade efter var detta inte möjligt.

Vi är medvetna om att våra undersökningar och de resultat vi fått fram inte kan ge en generell bild av hur det idag ser ut på skolorna och bland pedagoger. Däremot har vi genomfört en kvalitativ undersökning där det inte är det allmängiltiga resultatet vi söker, utan vi beskriver och tyder det unika i de svar vi fått fram. Som vi nämnt tidigare är vår undersökning för liten för att vi skall kunna göra generella antaganden.

Det mest givande med vårt arbete har varit att vi tycker att vi funnit svar på de frågor vi ställt oss. Litteraturen, enkätundersökningarna och pedagogintervjuerna bidrar till detta och även om vi i vissa stunder tycker att trianguleringsmetoden har varit mödosamt och tidskrävande att jobba med, ångrar vi inte vårt sammansatta metodval.

Som vi skrev i litteratursammanställningen fann vi att de forskningsresultat och undersökningar vi tagit del av har varit väldigt entydiga på de flesta plan när det gäller utlandsadopterade barn och deras eventuella språkproblem. Hene (1987, 1993, 1997) och Gardell (1979) har skrivit stora delar av det material vi använt oss av. Även om dessa rapporter tillhör de äldre av dem vi tagit del av, har ingenting författarna skrivit blivit inaktuellt. De senare undersökningarna som vi tagit del av, bland annat Dalen & Rygvold (1999) påvisar till stora delar liknande slutsatser om problemen, orsakerna samt deras effekter.

De utlandsadopterade barnens problem inom språket varierar. Vi kan inte påstå att alla utlandsadopterade barn med språkproblem lider av samma problem. Barnens uppväxt präglar deras nya liv i Sverige och de brister barnen fått i unga år följer dem ofta genom skolan. Enligt Hene (1993) kan dock de kända problemen sammanfattas i tre olika språkproblemgrupper som vi har redovisat tidigare.

Som pedagog är det viktigt att tänka på att barnets uppväxttid i ursprungslandet kan prägla dem i mycket. Även om det låter som om barnen pratar lätt och med bra flyt, får pedagogen inte låta sig luras av detta. Ofta är dessa barn duktiga på att härma och lär sig hur de skall använda fraser och uttryck. Ytflytet kombineras alltså inte alltid av en mer djupgående kunskap om ordens innebörd.

Vår litteraturstudie visade att ankomstaldern inte har någon större påverkan på utlandsadopterade barns språkutveckling, utan att det är barnens upplevelser tiden innan adoptionen som är den viktigare variabeln för barnets fortsatta språkbruk. Detta var inte någonting vi hade förväntat oss att finna när vi började undersöka utlandsadopterade barns språksvårigheter.

Meningen med de pedagogintervjuer vi genomförde var att se om det fanns skillnader mellan pedagoger med erfarenhet av arbete med utlandsadopterade barn och pedagoger som inte har samma erfarenhet. Här var det svårt att genomföra detta, eftersom sju pedagoger å det bestämdares avböjde att medverka. Vi frågar oss självklart om resultatet hade sett annorlunda ut om vi fått möjligheten att göra

en jämförelse mellan dessa grupper, men vi frågar oss också varför de inte ville vara med. Eftersom alla undersökningar vi gjorde behandlades strikt konfidentiellt, skulle ingen veta vilken lärare som hade svarat vad. Vi tror att pedagogerna inte ville vara med för att de upplevde det olustigt att de inte hade den kunskapen de själva kanske önskade och ansåg sig faktiskt behöva ha. I enkätundersökningens pedagogdel upptäckte vi att kunskapen hos dessa pedagoger var något mer utbredd än hos pedagogerna från våra intervjuer, även om dessa enbart var 3 till antalet. Vi anser att skillnaden beror på att dessa pedagoger även är föräldrar till just utlandsadopterade barn och därigenom redan besitter information om språksvårigheter.

Det vi blev mest förvånande över i enkätundersökningen var att majoriteten av föräldrarna själva var tvungna att upplysa verksamheten om att deras barn har problem med språkutvecklingen. För att få hjälp från de aktuella instanserna fick föräldrarna jobba mycket hårt för att få den hjälp som behövdes, trots att det står i de olika lagarna att barnen skall få den hjälp de behöver. De problem som föräldrarna identifierade hos sina egna barn, stämde överens med de kända problem vi fann i litteraturstudien. Dock var det ingen av föräldrarna i enkäten som ansåg att deras barn led av dåligt hörselminne. Enligt oss beror detta på att föräldrarna helt enkelt inte vet hur dåligt hörselminne identifieras och hur det kan upptäckas.

Många pedagoger i vårt land kommer aldrig att få möjligheten att jobba med ett utlandsadopterat barn. Det finns helt enkelt inte tillräckligt med adopterade barn, men de pedagoger som väl gör det tycker vi skall ha den kunskap som behövs för att förstå ett barns eventuella problem, men även ha respekt och förståelse inför dennes ofta tragiska bakgrund. Vi är dock medvetna om att vi människor inte behöver veta allting om allt. Men vi ställes oss frågande till vår utbildning som inte behandlat adoption på något plan. För även om vi inte nödvändigtvis behöver besitta all kunskap som behövs i arbetet med utlandsadopterade barn innan vi träffar på dem, vore det dock nyttigt att vi blivande pedagoger får kunskapen om hur det *kan* vara att arbeta med dessa barn.

På det hela taget tycker vi att det finns en del litteratur om utlandsadopterade barn och språkproblem, men önskvärt vore om det fanns mer lättillgänglig information ute i skolorna till pedagogerna, och inte enbart i ”tunga” böcker där enstaka kapitel berör ämnet. En pedagog i intervjuerna föreslog någon slags Internetbank med information som kunde ge råd och tips inför arbete med olika problemområden, detta är ett bra förslag tycker vi.

Enligt oss kan arbetet med utlandsadopterade barn vara olika. Kanske behöver barnet i fråga ingen extra hjälp i skolan och skillnaden mellan henne/honom och resten av klassen är obefintlig. Kanske är den utlandsadopterade eleven den starkaste eleven i klassen, kanske är det just detta barn som behöver alla den extra hjälp skolan kan ge? Vi tror inte att det finns ett facit att följa som säger att de utlandsadopterade barnen är på ett visst sätt och har vissa säregna problem. Vi tycker att pedagogen bör vara öppen och lyhörd inför barnet, men framförallt inför dennes föräldrar eftersom det oftast är dem som känner barnet bäst.

Kan man upptäcka problem om man inte vet att de finns? Vi tror inte det. Därför anser vi författare att det är viktigt att pedagogen är väl förberedd och inläst inför arbetet med utlandsadopterade barn.

10. Förslag till vidare studier

Vi tycker det skulle vara intressant och behövligt att mer ingående kartlägga pedagogers kunskap om utlandsadopterade barn och de eventuella språkproblem som de kan få. Vi anser vidare att alla våra frågeställningar skulle kunna fördjupas ytterligare, men på grund av examensarbetets begränsade omfång är det inte möjligt för oss att göra det.

Vi anser även att det vore intressant att fråga de utlandsadopterade barnen själv om hur de upplever/upplevde sin egen skolgång. Detta skulle kunna vara en möjlighet för skolan att öka sin kunskap och förståelse för dessa elever så att de barn som behöver kan erbjudas rätt hjälp.

Intressant vore även att forska kring hur adoptivföräldrar kan hjälpa sitt barns språkutveckling på bästa sätt, samt hur detta arbete påverkar barnet.

Referenser

- Berntsen, M. & Eigeland, I. (1987). *Intercountry Adopted Children and the new Language*. Oslo: Norwegian Institute of Special Education (Thesis).
- Burell, K & Kylan, J-A. (2003). *Metoder för undersökande arbete – sjustegsmodellen*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.
- Dalen, M. & Rygvold, A-L. (1999). *Hvordan går det på skolen? Nr 3-1999 Institutt for specialpedagogikk*, Universitetet i Oslo.
- Dalen, M. & Saeterdal, B. (1992). *Utenlandsadopterte barn i Norge: Tilpasning – opplaning – identitetsutvikling, empirisk undersøkelse og teoretisk videreutvikling*. Oslo: Spesiallærerhøgskolen, Universitetet i Oslo.
- De Geer, B. (1992). *Internationally adopted children in communication. A development study*. Lund: Dept. Of Linguistics and Phonetics. Lund University. Working papers 39.
- De Geer, B. (1997). *Ett andra förstaspråk-utlandsadpterade småbarns svenska språkutveckling* I:R Söderbergh (Red). *Från joller till läsning och skrivning (s146-161)*. Kristianstad: Gleerups).
- Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Gardell, I. (1979). *Internationella adoptioner. En rapport från allmänna Barnhuset*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.
- Hene, B. (1987). *De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling*. Rapport nr. 1 inom projektet: De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Hene, B. (1993). *Utlandsadpterade barns och svenska barns ordförståelse: en jämförelse mellan barn i åldern 10-12år*. Göteborg: Göteborgs universitet (SPRINS-gruppen).
- Hene, B. (1997). *Utlandsadpterade barns ordförståelse*. I:R Söderbergh (Red). *Från joller till läsning och skrivning (s162-173)*. Kristianstad: Gleerups.
- Irhammar, M. (1997). *Att utforska sitt ursprung*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindblad, F. (2004). *Adoption*. Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrket. (2002). *Lärarens handbok*. Stockholm
- Statens Nämnd för Internationella Adoptionsfrågor. (1995). *Adoptivbarn - Bakgrund och språk*. Jönköping: Bratts tryckeri AB.

Statens Nämnd för Internationella Adoptionsfrågor. (1995). *Adoptivbarn - Information till förskolan*. Jönköping: Bratts tryckeri AB.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Skriftserie

Lagergren, C. (2000). *Hur får man ett språk? Om adoptivbarns språkutveckling*. Skrifter från Adoptionscentrum, Barnen Framför Allt – Adoptioner, Barnets Vänner och Familjeföreningen för Internationell Adoption.

Lieth von der, L. (2001). *Adoptivbarn och skolan. Hur möter adoptivbarn skolan? Hur möter skolan adoptivbarn?* [Sundbyberg: Adoptionscentrum] ([Växjö: Grafiska Punkten]).

Internet

Adoptionscentrum. Hämtat 24 april, 2006 klockan 10.50, från http://www.adoptionscentrum.se/portal/page/portal/Adoptionscentrum/12_adoptionscentrum

Adoption – Till vilket pris? SOU 2003:49 socialdepartementet Betänkande från Utredningen om internationella adoptioner utgiven juni 2003. Hämtat 8 maj, 2006 klockan 18.15, från <http://www.regeringskansliet.se/content/1/c4/26/81/ad24492c.pdf>

Grundskoleförordningen. Hämtat 22 maj, 2006 klockan 16:03, från <http://www.fceduc.umu.se/~inger2.andersson/lagtext%20o%20org/gskoleforordn.html>

Myndigheten Internationella Adoptioner. Hämtat 8 maj, 2006 klockan 14.30, från <http://www.nia.se/frameset.htm>

Socialstyrelsen. Hämtat 23 maj, 2006 klockan 13.20, från <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/5C7CC05F-53FD-4EE6-9976-79AEBE67CFB5/1495/20021144.pdf>

Figur

Figur 1. De utlandsadopterade barnens språkinläringssituation B. Hene (1987) *De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling*. Rapport nr. 1 inom projektet: De utländska adoptivbarnen och deras språkutveckling. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Bilaga 1, Statistiktabel

Tabellen visar anlända barn till Sverige genom auktionerade adoptionsorganisationer år 2005.

Adoptionscentrum	Antal	FFIA	Antal
Albanien	2	Colombia	12
Bulgarien	1	Indien	6
Colombia	29	Kina	117
Estland	6	Thailand	10
Etiopien	36	Vietnam	19
Filippinerna	7	Summa	164
Indien	25	BFA-A	Antal
Kina	251	Bolivia	9
Kirgizistan	1	Indien	9
Korea, Syd-	102	Litauen	6
Kroatien	2	Polen	25
Ryssland	30	Slovakien	2
Serbien-Montenegro	3	Sri Lanka	1
Sydafrika	47	Thailand	1
Thailand	10	Tjeckien	4
Ukraina	8	Vietnam	10
Vietnam	52	Summa	67
Summa	612	BV	Antal
ALC	Antal	Kina	84
Colombia	7	Taiwan	5
Frösunda Solidaritet	Antal	Sri Lanka	1
Ukraina	1	Summa	90
		Total alla organisationer	941

Statistik gjord av SCB (Statistiska centralbyrån)

(<http://www.nia.se/frameset.htm>) Hämtad 060502 kl 10:17

Bilaga 2, Missiv

Hej,

Jag, Pia Ahlstrand, går sista året på lärarutbildning på Campus Norrköping. Jag skriver just nu den anslutande C-uppsats tillsammans med min klasskamrat Karin Bjärle. Jag själv har två adopterade döttrar från Polen (10 och 11 år gamla) som behöver extrahjälp från skolan med det svenska språket och det var detta som födde vår idé.

Syftet med denna uppsats är att ta reda på hur pedagoger bemöter utlandsadopterade barn med språksvårigheter. Men uppsatsen tjänar även till att ta reda på hur vi som pedagoger kan upptäcka eventuella språksvårigheter hos internationellt adopterade barn och hur vi på bästa sätt kan arbeta utifrån dessa.

Vi ber nu Dig som förälder att hjälpa oss i vår empiriska undersökning.

Bifogat i mejlet finns en enkät som vi väldigt gärna skulle vilja att Du/Ni fyller i och skickar tillbaka till oss på någon av mejladresserna som finns längre ner i mejlet. För att svara på enkäten öppnar Du/Ni den bifogade filen, kopierar den och klistrar in den i svarsmailet. Mer information om hur Du/Ni skriver in svaren i enkäten finns högst upp på den bifogade filen. Sedan är det bara att fylla i enkäten och skicka tillbaka den till oss. Valet finns även att skriva ut enkäten och skicka den till oss per post.

Du/Ni kommer vara helt anonyma, ingen förutom oss två kommer att ta del av Era svar. Materialet är konfidentiellt och kommer att förstöras efter det att arbetet är avslutat. Dina/Era resultat kommer att sammanställas i bl. a. digram och tabeller, läsarna kommer inte att kunna urskilja enskilda personers svar.

Om Du som förälder även är verksam som pedagog ber vi dig dessutom att svara på de 8 sista frågorna i enkäten (dessa är tydligt markerade), detta för att vi även skall få en bild av hur Ni pedagoger arbetar och tänker gällande utlandsadopterade barn/elever.

Är Du/Ni sedan intresserad av det färdiga resultatet av uppsatsen så skickar vi självklart en kopia via mejl så Du/Ni får ta del av vår forskning och resultatet.

Finns det frågor och funderingar, mejla eller ring oss. Har Du/Ni dessutom ytterligare information ni gärna vill dela med Era av så tar vi gärna emot det också.

Enkäten skickas på mejl till: piaah744@student.liu.se

Eller: Pia Ahlstrand, XXX

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,

Pia Ahlstrand (XXX) och Karin Bjärle (XXX)

Bilaga 3, Enkät

För att fylla i enkäten ställer du markören någonstans i enkäten, sedan går du upp till *redigera* och tryck på *markera allt*. Därefter går du åter upp till *redigera* och trycker på *kopiera*. Nu tar du fram ett *nytt meddelande* (i din e-postserver) och ställer markören där du skriver meddelanden. Därefter går du åter in under *redigera* och trycker på *klistra in*. Efter det skriver ni in vår adress, piaah744@student.liu.se i *adressrutan*. Sedan är det bara att svara på enkäten direkt i det mejl som ni skickar tillbaka till oss på den givna adressen.

För att besvara på de fasta svarsalternativen sätter Du/Ni ett X framför rätt kategori. Radantalet på de öppna frågorna är ej begränsat, så skriv gärna uttömmande svar. **Ert svar önskar vi senast tisdagen den 18/4.**

<u>Ålder</u> <u>Sverige</u>	<u>Kön</u>	<u>Ålder när barnet kom till</u>
1-2	Pojke	0-6 månader
3-4	Flicka	7-11 månader
5-6		12-23 månader
7-8		2-3 år
9-10		4-5 år
11-12		Äldre än 5 år. Ålder?
13-14		
15-16		

- 1) Vilket/vilka språk hade barnet innan Han/Hon kom till Sverige?
- 2) Vart har barnet vistats innan Han/Hon kom till Sverige? (Ex barnhem, fosterföräldrar eller dylikt)
- 3) Hur lång tid uppskattar Du/Ni att det tog för ditt barn att komma in i det svenska språket?
- 4) Har Ditt/Ert barn haft problem med språkinläringen under den tid som barnet har vistats i Sverige? Om ja, vad bestod/består problemen av?

Om du har svarat nej på ovanstående fråga tackar vi för din medverkan. Är Du/Ni utbildad pedagog ber vi Er även svara på de 8 sista frågorna i enkäten.

- 5) Upptäckte Du/Ni problemet själv/själva, påpekade förskolan/skolan detta eller någon annan?

- 6) Har Du/Ni fått hjälp med problemet av kommun/landsting/förskola/skola/annat?
Om ja, hur?
- 7) Om Du/Ni fått hjälp, har Du/Ni i så fall erbjudits hjälp eller har Du/Ni fått begära den själva?
- 8) Har barnet något annat problem som kan vara bidragande orsak till en försvårad språkinläring? (Ex hörselnedsättning)

Ifylles av dig som jobbar eller har jobbat som pedagog inom förskola/skola

- 1) Vad är Du utbildad till?
- 2) Hur många år har Du varit verksam i yrket?
- 3) Har Du eller har Du haft några utlandsadopterade barn i din klass/barngrupp?
- 4) Har Du märkt någon skillnad på språkinläringen mellan utlandsadopterade barn och svenskfödda barn? Om ja, vilka? Om nej, hoppa till fråga 8
- 5) Om barnet/barnen har haft problem, vad har Du gjort för att hjälpa och underlätta för detta/dessa barn?
- 6) Hur har Du fått reda på hur Du skall arbeta för att hjälpa de utlandsadopterade barn med språkproblem? (Ex enskilda kurser, fortbildning?)
- 7) Har Du fått den hjälp och det stöd från förskola/skola/kommun som Du behövt för att hjälpa barnet/barnen?
- 8) Ser Du det som ett problem att många lärare inte vet att det kan finnas olikheter på ett utlandsadopterat barns språkinläring och ett svenskfött barns språkinläring?

Tack för att Du tog dig tid att fylla i enkäten!

Bilaga 4, Intervjufrågor

Namn, yrke och år i arbetslivet?

Har Du eller har Du haft utlandsadopterade barn i din barngrupp/klass?

1. Anser Du som pedagog att det kan finnas eventuella skillnader på utlandsadopterade barns och svenskfödda barns språkinlärning?
2. Om ja, hur identifierar Du de eventuella språkproblemen och varför tror Du de uppstår? Om nej, motivera varför?
3. Hur skulle Du som pedagog möta en utlandsadopterad elev som visar sig ha svårigheter med det svenska språket? (Tal, språk, skrift och kommunikation).
4. Om Du sökt hjälp i samband med arbetet med en utlandsadopterade elev, hur har Du gått tillväga och vilka eventuella hinder har Du stött på? (Vart har Du sökt hjälp och hur upplever Du "hjälpprocessen").